

Hüseyin Şah'ın Bengladeş Gavr'da yaptırdığı Chota Sonâ Mescidi (Küçük Altın Camii)

sırada Şîr Han'ın gittikçe güçlendiğini gören Hümayun onun başşehri Çunâr'ı kuşattı. Şîr Han'ın geri dönmesine rağmen kumandanları Gavr'ı düşürdüler (1538). Gıyâseddin Mahmud Kuzey Bihâr'a kaçarak canını kurtardıysa da bir süre sonra iki oğlunun Afganlar tarafından öldürüldüğü haberini alınca üzüntüsünden öldü.

Hüseyinşâhî hânedanının özellikle Hüseyin Şah ve Nusret Şah dönemleri Bengal Sultanlığı'nın altın çağı sayılır. Hüseyin Şah müslüman veya Hindû olsun bütün tebaasının güven ve sevgisini kazandı. Hatta aralarından bazılarını vezir ve debîr-i hâs gibi yüksek mevkilere getirdiği Hindûlar kendisini Krişna'nın "avatar"ı (insan şeklinde tecessüm etmiş hali) sayıp ona Nripati Tilak (kralların tacı) ve Jagat-Bhushan (âlemin süsü) lakaplarını taktılar. Aynı zamanda bir âlim olan Hüseyin Şah ilim adamlarını himaye etti ve Bengal dilinin gelişmesini sağladı. Nusret Şah da babası gibi ilim ve edebiyatın ilerlemesine yardımcı oldu; öncelikle ünlü *Mahabharata*'yı Sankritçe'den Bengâlce'ye tercüme ettirdi. Her iki hükümdarın himayesinde bugün Bengal edebiyatının klasikleri sayılan *Manasâ-Vijayana*, *Padma-Purâna* ve *Krîna-Manasâgalâ* gibi eserler yazıldı. Hükümdarlığının çok kısa sürmesine rağmen Firûz Şah'ın da Bengal edebiyatına yakın ilgi duyması adının unutulmamasını sağladı. O da şehzadelikte şair Sridhara'ya meşhur aşk hikâyesi *Vidya-Sundara*'yı yazdırmıştı. Bu dönemde İslâm minyatür sanatı da ge-

lişme göstermiş ve çoğu Farsça olan birçok kitap minyatürlerle bezenmiştir. Hüseyinşâhîler zamanında özellikle mimariye büyük önem verilmiş ve gerek hükümdarlar gerekse tayin ettikleri valiler Bengal'in başlıca şehirlerini cami, medrese, türbe, çeşme ve köprü gibi mimari eserlerle süslemişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Bedâûnî, *Muntakhabu-t-Tawârikh* (trc. G. S. A. Ranking), Delhi 1986, I, 415-417, 457; Gulâm Hüseyin Sâlim, *Riyazu-s-salatîn: a History of Bengal* (trc. Abdus Salam), Delhi 1975, s. 128-140; M. R. Tarafdar, *Husain Shahi Bengal: 1494-1538 A.D.*, Dacca 1965; a.mlf., "The Dates of Husain Shah's Expeditions Against Kamrupa and Orissa", *Journal of the Numismatic Society of India*, XIX/1 (1957), s. 54-58; N. B. Ray, "Bengal", *The Delhi Sultanate* (ed. R. C. Majumdar), Bombay 1967, s. 215-221; J. N. Sarkar, *The History of Bengal*, Dacca 1976, II, 142-163; a.mlf., *Hindu-Muslim Relation in Medieval Bengal*, Delhi 1985, s. 16-17, ayrıca bk. tür.yer.; S. M. Jaffar, *Some Cultural Aspects of Muslim Rule in India*, Delhi 1979, s. 99, 149; Syed Mahmudul Hasan, *Muslim Monuments of Bangladesh*, Dacca 1980, s. 11, 35, 121, 130, 138; K. Nurul Hasan, "Bengal", *CHIn.*, V, 1155-1160; D. Chandra Sen, *History of Bengali Language and Literature*, Delhi 1986, s. 202-206, 222, 279, 474; R. M. Eaton, *The Rise of Islam and the Bengal Frontier: 1204-1760*, London 1993, s. 63, 65-69; Simon Digby, "The Fate of Danyal, Prince of Bengal in the Light of an Unpublished Inscription", *BSOAS*, XXXVI (1973), s. 588-602; A. S. Bazmee Ansari, "Husayn Shâh", *EP* (İng.), III, 631-632.

RIZA KURTULUŞ

HÜSEYİNZÂDE ALİ

(bk. TURAN, Ali).

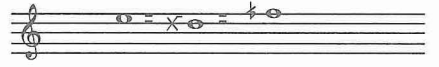
HÜSEYNÎ

(حسینی)

Türk müzikisinde bir perde ve makamın adı.

Hüseyinî Perdesi. Türk müzikisi ses sistemi içinde tiz sekizlinin dokuzuncu perdesi olan sesin adıdır. Herhangi bir değiştirme (ârıza) işareti taşımayan ana perdelerden olan bu ses ayrıca nevâ perdesine bir tanini diyezi veya acem perdesine bir bakiye bemolü getirilerek elde edilebilir. Bugün kullanılan Batı müzikisi nota sis-

teminde portenin dördüncü aralığına yazılır, adı "mi"dir.

Orta sekizlide hüseyinî-aşiran, en tiz sekizlide tiz hüseyinî adını alır. Bu perde gerek klasik ebced gerekse Abdülbâki Nâsır Dede'nin ebced nota sistemlerinde (ۛ), Kantemiroğlu notasında (ۛ), harfleriyle gösterilmiş, Hamparsum notasında ise (ۛ) şekli kullanılmıştır.

Hüseyinî Makamı. Dizisi, yerinde hüseyinî beşlisine hüseyinî perdesinde uşşak dörtlüsünün eklenmesinden meydana gelmiştir:

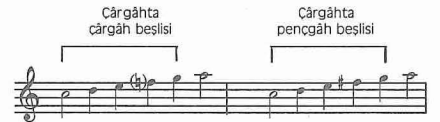

Hüseyinî makamının seyri sırasında ve özellikle inici nağmelerde iniş cazibesıyla bazan eviç perdesi yerine acem perdesinin kullanılması sonucu hüseyinîdeki uşşak dörtlüsünün yerini kürdî dörtlüsü alır. Bu durumda "acemli hüseyinî dizisi" adlı yeni bir dizi teşekkül eder. Bu dizi makamın ikinci dizisi olup hemen bütün hüseyinî eserlerde kullanılır:

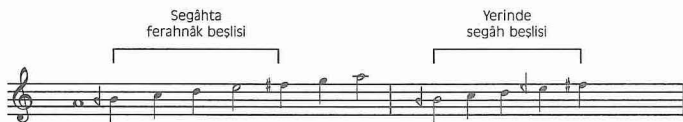

Nota yazımında donanımına si için koma bemolü (segâh), fa için bakiye diyezi (eviç) yazılır, gerekli diğer değişiklikler eser içerisinde gösterilir. Makamın yedeni rast, durağı düğâh, güçlüsü hüseyinî perdesidir.

Hüseyinî makamının en önemli ve karakteristik asma karar perdesi çârgâhtır. Acemli hüseyinî dizisi kullanılarak yukarıdan inildiğinde yapılan asma karar çârgâh çeşnili olup hüseyinî makamı için çok önemlidir. Ayrıca eviç perdesiyle inildiğinde yapılan pencgâhlı kalışın çok az kullanıldığını da belirtmek gerekir:

Makamın ikinci derecede önemli asma karar perdesi ise segâhtır. Bu perde üzerinde segâh veya ferahnâk çeşnili, eğer acemli hüseyinî dizisiyle inilip kalınırsa eksik segâh veya eksik ferahnâk çeşnili asma kararlar yapılır.

Hüseyinî makamında segâh ve ferahnâk çeşnili asma kararlar

HÜSEYNÎ

Nevâ perdesi de üzerinde rast veya bûselik çeşnileriyle kalınan diğer bir asma karar perdesidir. Ayrıca rast perdesinde de rast çeşnisiyle asma karar yapılabilir.

Hüseynî makamı tiz taraftan iki şekilde genişler. Birincisi, güçlü perdesi üzerindeki uşşak dörtlüsünün, muhayyer perdesine bir bûselik beşlisi getirilerek hüseynde uşşak dizisi halinde uzatılması suretiyle meydana gelir. Bu, hüseyinî makamının en çok kullanılan, yeni dizi oluşumu şeklindeki genişlemesidir:

İkinci genişleme ise karar perdesi üzerinde bulunan hüseyinî beşlisinin simetrik olarak tiz durak muhayyer üzerine göçürülmesi suretiyle meydana gelir.

İnici-çıkıcı bir seyir takip eden hüseyinî makamının seyrine güçlü hüseyinî perdesi civarından başlanır. Diziyi meydana getiren çeşnilerde, hüseyinî perdesi merkezli karışık gezindikten sonra güçlü perdesinde uşşak çeşnisiyle yarım karar yapılır (Bu perdedeki kürdîli kalışlar genellikle asma karardır, ancak bazı eserlerde yarım karar olarak kalındığı da görülmüştür). Diziyi meydana getiren çeşnilerde, gerekli asma kararlar ve diğer özellikler de gösterilip istenirse genişlemiş bölgede de dolaşıldıktan sonra hüseyinî dizisiyle düğâh perdesinde hüseyinî tam karar yapılır.

Zaharya'nın berefşân usulünde, "Şebnem gibi saçılısın hûn-i eşk-i pür-revânım", Ebûbekir Ağa'nın remel usulünde "Cânım yerine geldi ki cânânımı gördüm" mısraı ile başlayan besteleri, yine Zaharya'nın "Tal'atın devr-i kamerde mihr-i âlem - tâb eder" mısraı ile başlayan ağır semâisi, Tab'î Mustafa Efendi'nin "Ben gibi sana âşık-ı üftâde bulunmaz" mısraı ile başlayan yürük semâisiyle Kara İsmâil Ağa'nın "Gönüller uğrusu bir yâr-i bî-amânım var" mısraı ile başlayan nakış yürük semâisi bu makamın seçkin eserleri arasındadır. Ayrıca Tanbûrî Ali Efendi'nin aksak semâi usulünde "Nice bir

Hüseynî makamında
eksik segâh ve
eksik ferahnâk
çeşnili
asma kararlar

Hüseynî
makamının
genişlemesi

Hüseynî
makamının
ikinci çeşit
genişlemesi

hasret-i cânâna tahammül edeyim", Şevki Bey'in curcuna usulünde "Nedir bu hâletin ey meh-cemâlim", Hâfız Yûsuf Efendi'nin curcuna usulünde "Saçın bükümleri gönül bağıdır" mısraıyla başlayan şarkıları ve Hamâmîzâde İsmâil Dede Efendi'nin yürük semâi usulünde "Nûr-i fahr-i âleme bir zerre olmaz âfitâb" mısraı ile başlayan tevşîhi ile Balat Şeyhi Kemal Efendi'nin devr-i revân usulünde "Varsam bir âmile sorsam hâlimi" mısraı ile başlayan ilâhisi de hüseyinî makamının yaygın örneklerindendir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kantemiroğlu, *İlmü'l-mûsîkî*, I, 3, 62-65, 119; Abdülbâki Nâsir Dede, *Tedkik u Tahkik*, Süleymaniye Ktp., Nâfiz Paşa, nr. 1242/I, vr. 11*, 14*; Hâşim Bey Mecmuası, İstanbul 1280, s. 31; Ezgi, *Türk Musikisi*, I, 94-101; IV, 209-210; Özkan, *TMMU*, s. 156-161; Arel, *Türk Musikisi*, s. 1, 49-50, 344-346.

İSMÂİL HAKKI ÖZKAN

HÜSEYNÎ, Ebü'l-Mehâsin
(أبوالمحسن الحسيني)

Ebü'l-Mehâsin (Ebû Abdillâh)
Şemsüddîn Muhammed b. Alî
b. el-Hasen el-Hüseynî ed-Dimaşkı
(ö. 765/1364)

Hadis ve fıkıh âlimi, tarihçi.

Şâban 715'te (Kasım 1315) Dimaşk'ta doğdu. İshak el-Âmidî, İzzeddin İbn Cemâa, Muhammed b. Ebû Bekir b. Abdüddâim, Yûsuf b. Abdurrahman el-Mizzî ve Zehebî gibi âlimlerden ders okudu. Mısır'a giderek burada Ebü'l-Feth Sadreddin Muhammed b. Muhammed el-Meydûmî'nin derslerine devam etti. Dimaşk'taki ilmî mirasa şahit olan ve Dârü'l-hadîsi'l-Bahâiyye şeyhliği görevinde bulunan Hüseynî'nin güzel bir hattı olduğu ve çok süratlı yazı yazdığı kaydedilmekte, İbn Hacer, Zehebî'ye ait *el-İber* adlı eseri onun beş günde yazdığını nüshanın sonuna kendisi tarafından düşülen nota atıfta bulunarak belirtmektedir.

Zeynüddin el-İrâkî bazı yönlerden Moğultay b. Kılıç, Ebü'l-Fidâ İbn Kesir, İbn Râfî ve Hüseynî arasında mukayeseler yapmış, muasır âlimleri ve hadis tahrîcîni en iyi bilen Hüseynî olduğunu, ancak hıfz açısından diğerlerinin gerisinde bulunduğunu söylemiştir. Zehebî de onun tahrîc konusunda üstün bir muhaddis ve fakih olduğunu kaydetmiştir. İbn Nâsirüddin ve Takiyyüddin İbn Fehd ise Hüseynî-

Hüseynî
makamının
seyir
ömeği